

marad le lényegesen Európa többi népeitől, és az első kórházak bemutatása és leírása is azt igazolja, hogy a korszerű orvostan felénk is gyorsan alkalmazásra talált. A gyorsaság például a műtétek alatt az érzéstelenítés bevezetése után többé nem volt alapkövetelmény. Elődeink élete több olyan feledésbe merült gyógy mód alkalmazását is igényelte, amely ma már csak történeti érdekességnek számít. Ilyen szempontból e könyv figyelmeztetés is az utókornak, hogy aki a múltat nem tiszteli, az felkészülhet, hogy azt megismétli.

Balla és Hegedűs utal arra, hogy a XVIII. században vidékünkön terjed ugyan a gyógyszergyártás, de a gyógyító elixírek igen drágák, ezért az egyszerű ember, aki hisz a gyógyszerekben és az orvosokban, nehezen jut hozzájuk. Mint kiderül, ebben az időben az orvostan és az orvosok már nagy tiszteletnek örvendtek, különösen az előző korokhoz viszonyítva.

A könyv az emberi humanitás történetét is tárgyalja, még hozzá a nehezen elviselhető és meg nem érthető betegségeken keresztül.

Az első orvosok vidékünkön a hallei, bécsi, pesti egyetemekről visszajövet úttörő munkát végeztek a járványok és a csecsemőhalálozás leküzdésében. Nehéz volt megtörni a néphiedelmet és a bizalmatlanságot. Hosszú idő kemény munkájába tellett, amíg az orvosi beteggyógyítást az emberekkel elfogadtatták, tudatára ébredtek fontosságának és bizalommal fordultak az orvosokhoz. Ezt a nehéz folyamatot is jól illusztrálja e mű, és a statisztikai adatok halmazával kellően alá is támasztja az állításokat. Az újkor egészségügye felénk is úgy fejlődik, hogy az élet és a halál párharca mindinkább az élet javára dől el. A múlt században a nép egészségügyi kultúrája javul, és a hivatalos egészségügy hordozói egyre számosabbak. Mind több kórház és gyógyfürdő nyílik, növelve az élet felső korhatárát. A járványok ritkábbak, a népbetegségek száma csökken, jellegük megváltozik.

A könyv e vidék orvosai tudományos tevékenységének illusztrációjával zárul. Minden egészségügyi munkás és múltat tisztelő ember hasznos olvasmánya lehet.

Dr. FÁBRI Miklós

SZÍNHÁZ

TEJESKÁVÉ

Hat szereplője van Aleksandar Popović legújabb, *Tejeskává* című színpadi művének, melynek ősbemutatója, Branko Pleša rendezésében, az újvidéki Szerb Nemzeti Színházban látható. A hatos szám a modern dramaturgiában jól ismert, mert eszünkbe idézi Luigi Pirandello világhírű, *Hat szerep keres egy szerzőt* című

Aleksandar Popović: *Tejeskává*. – Szerb Nemzeti Színház, Újvidék. Rendező: Branko Pleša. Díszlet: Mileta Leskovic. Jelmez: Jasna Petrović Badnjarević. Zene: Goran Pleša. Koreográfia: Slavko Pervan. Színészek: Stevan Gardinovački, Aleksandra Ilić Pleskonjić, Predrag Momčilović, Gordana Đurđević, Vladislav Kačanski és Draginja Voganjac.

színművét, amelyben igen eredeti módon szembesül a színház és az élet valósága, a művészet és az élet. Az történik, hogy a színházi próbán megjelenik hat szereplő, akik miután részben önmagukra, saját történetükre ismernek, de elégedetlenek ennek színpadi bonyolításával, átveszik a szerepeket, saját történetüket játsszák el a színpadon; a valóság korrigálja a művészetet, az élet hitelessé tette a színházat.

Aleksandar Popović színművének előadásán is lejátszódhatna hasonló szerepcsere, igaz, némi módosítással, például úgy, hogy a nézőtérről – amely a tizedik előadáson is teljesen megtelt, ellentétben Ljubiša Ristić egyévi pünkösdi királyságával, amikor a látogatottság erősen csökkent – felmennének hatan a színpadra, és eljátszanák a *Tejškávě* hat szerepét, saját történetükként. Megtehetnék, mert Aleksandar Popović „álomjátéka” jellegzetesen, felismerhetően itteni történet, itteni szereplőkkel, pontosan szerbiai történet, szerbiai szereplőkkel, vagy inkább belgrádi mese, amelyben mintegy negyven-ötven év történéseire ismerni. A háború kitörésétől szinte napjainkig formálódik, nagy bakugrásokkal, a mindennapi élet, amelyet olyan jelentős események határoznak meg, mint a megszállás, a háború, a felszabadulás, 1948 meg az azt követő politikai-társadalmi változások, amelyek az emberek cselekedeteit, egymás közötti viszonyukat, sorsuk alakulását egy kis közösségben – cseppben a tenger, családban a társadalom képe alapon – fölöttébb felerősítve, kifejezett drámai intenzitással láttatják. A hat szereplő lényegében egy család, annak ellenére, hogy a szigorúan vett család négytagú – apa, anya, fiú, lány –, de a másik két szereplő – fiú, lány – is a családhoz tartozik, nevelt gyerekek, akikre elsősorban azért van szükség, hogy a viszonyrendszer bonyolultabb legyen, alakításában a szerelem is szerepet kapjon.

Mi történik velük? Lényegében semmi rendkívüli, semmi különös. Az apától elveszik a megszállók a gyárat, ami nyilván inkább üzem, de az új hatalom mégis háborús bűnössé nyilvánítja, részint mert tagja volt a megszállókkal szimpatizáns pártnak, amire viszont azért kényszerült, hogy fiát, akit a nevelt fia helyett vittek el börtönbe, kiszabadítsa. . . A fiúk katonaszökevények, az egyikből partizán lesz, a másik – mert hiába várta a rejtjeles üzenetet, a hívó jelet – itt maradt, s Ljotić-katoná lesz. . . A csúnya, de okos lány bánatában kolostorba megy, a szép és buta sorra váltja élettársait, szeretőit, minden itt szerepet játszott nemzetet megajándékoz egy-egy gyerekkel. . . Az anyát, mert őszintén megmondta véleményét, a régi hatalom jól megveri, az új a Goli otokra internálja. . . A partizán a felszabulás után nevelőapját osztályellenségként börtönbe juttatja, ahol nyomorékká teszik. Majd negyvennyolc után a fiú kegyvesztett lesz. . .

Sorolhatnánk hosszan a jól ismert epizódokat, melyekből összeáll Popović színművének laza szálakból szőtt cselekménye. A *Tejškávě* is megőrzi a popovići dramaturgia régebbi jegyeit, többek között a frappáns szójátékokból formált nyelvet, a már-már abszurd dialógustechnikát. De felismerhető a replikákat és a szereplőket összefogó cselekmény, a drámai történet, ami azelőtt nem volt Popović műveinek jellemzője. Abban is követi saját dramaturgiai hagyományát, hogy replikái és helyzetei kettős jellegűek, még a tragikusak is. Amikor az apa megnyomorítva, mintha úthenger ment volna rajta keresztül, jön ki a börtönből, értelmes beszéd helyett csupán makogva kommunikál, akkor a színész (Stevan Gardinovački) annyira túloz, hogy amin sírni lehetne, azon is nevetünk. Akárcsak amikor az anya (Aleksandra Ilić

Pleskonjić) visszatér a Goli otokról. A rendező láthatóan sohasem engedi meg, hogy az előadás egyértelműen vagy csak komikus, vagy csak tragikus legyen. A rendezői-színészi ambivalenciát ezúttal indokolja a jelenetek valóságossága és a jeleneteket elválasztó közjátékok álomszerűsége (koreográfus Slavko Pervan), továbbá a színpadkép (Mileta Leskovac munkája), amelynek fekete, fényes padlója nemcsak kontrasztja az egyszerre tágasságot és bezártságot sugalló fehér körfüggönynek, hanem a benne tükröződő valóságot egyrészt megkettőzi, másrészt pedig torzítja is. Ezt a kettősséget fejezi ki a játéktér körül gomolygó köd is, ami mintegy valószerűtlenül a színhelyet, de különösen fontos szerepet kap a záróképben, melyben – mint egy báli forgatagban – felvonulnak mindazon nemzetek képviselői, melyekkel a történet szereplői együtt élnek vagy háborúban s azt követően találkoztak, de a kórtánc nem boldog össznépi összefogózkodás, hanem halomra dőlés, együtt vesznek, veszünk el a gomolygó ködben.

A hat színész teljes odaadással és példás önfegyelemmel követi a rendezői elképzelést, része is és irányítója is a színpadon megelevenedő töredékes krónikának. Összefogják a cselekmény laza szálait, általuk szervesülnek történeté az epizódok, de ugyanakkor egyéni sorsokat is formálnak. Mindenekelőtt Gordana Đurđević kiváló a csúnya lány szerepében, éppen mert legteljesebben rajzol elénk egy emberi sorsot. Draginja Voganjac egyszerre láttatja a könnyelmű nő felszínességét, ami minden bajon átsegíti, és szerencsétlenségét, aminek talán nincs is egészen tudatában. Aleksandra Ilić Pleskonjić az ősanját mutatja meg, elsősorban tragikus gondterheltséggel. Stevan Gardinovački viszont inkább a komikus jegyeket erősíti fel az apa szerepében. A két fiú közül Vladislav Kačanskié a hálásabb feladat, mert a szerep életében több nagyobb fordulat játszódik le, mint abban, amit Predrag Momčilović szerepe kínál.

GEROLD László

KÉPZŐMŰVÉSZET

PENOVÁC ENDRE VILÁGA

Fél évtizednél alig valamivel többet kitevő időszakban összegeződnek az eddig szerzett ismeretek. Az elmúlt évtized módfelett gazdag művészeti forrongásainak tapasztalatait önmagán átszűrve Penovác Endre művészete két sajátoságot tükröz:

– a képzőművészeti tevékenységet nem a „menő” szenvedélyek, ötletek, kísérletek és ismétlések „szabad piacán” űzhető vég nélküli játékként és a naprakész művészeti szintérre való befutásként képzelte el;

– nem tagadta meg az oly régóta és oly sokszor megcsúfolt „helyi színeket”, amely legdicsebb pillanatait talán éppen a háború utáni művésztelepeink szenvedélyes, lendületes költői expresszionizmusának pillanataiban élte meg; az ösztönök és gesztusok sziporkázó színjátékával a szerkesztés, az építés, a rend és a fegyelem